

- ронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business.if.ua>.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 р. : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 р. № 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
 3. Державне та муніципальне управління в галузі туризму 19.02.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourism.if.ua/ua/tourism/doc>.
 4. Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
 5. Основні засади державної політики в курортно-рекреаційній сфері [Електронний ресурс] / В.І. Цибух, Б.Ф. Омецинський. – Режим доступу: <http://www.ecologylife.ru>.
 6. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. № 188 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uarpravo.net/data2008>.
 7. Федорченко В.К. Правове регулювання туристичної діяльності / В.К. Федорченко. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 343.

УДК 323.174

КЛАСИФІКАЦІЯ МОНІТОРИНГУ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Валентюк І.В.

кандидат наук з державного управління, доцент
докторант Національної академії державного управління при Президенті України

Annotation

We study theoretical approaches to the classification of monitoring of regional development. Classify types of monitoring, depending on certain criteria.

Анотація

У статті досліджено теоретичні підходи до класифікації моніторингу регіонального розвитку; класифіковано види моніторингу залежно від визначених критеріїв.

Ключові слова

Регіон, територія, розвиток, моніторинг, система, класифікація, критерій.

I. Вступ

В умовах стрімких суспільних змін, пов'язаних із глобалізаційними та інтеграційними процесами, загостренням конкуренції на мікро-, мезо- й макрорівнях, розвиток будь-якої держави залежить від рівня соціально-економічних показників і конкурентоспроможності її регіонів.

За останні десятиріччя “регіональна проблема” перетворилась в одну із найголовніших на шляху розвитку України. На відміну від інших, ця проблема не локалізована в економічній, соціальній, політичній чи культурній сферах, вона пронизує всі аспекти суспільного життя: стримує економічні реформи, загострює національні питання, ускладнює існуючі політичні протиріччя тощо.

Разом із загальними принципами вибору шляхів стабілізації регіонального розвитку

великого значення набуває обґрунтування напрямів підвищення ефективності реалізації потенціалу конкретного регіону і постійне підвищення якості життя населення. В контексті зазначеного, для розвитку територій держави необхідно розробити нові підходи й технології управління регіональним розвитком. До таких технологій належить моніторинг, який покликаний формувати всебічне бачення комплексного використання потенціалу регіону.

Питання методики впровадження та використання моніторингу в різних сферах діяльності висвітлювали у своїх працях такі вчені, як: В. Артеменко [1], З. Гбур [2], З. Варналій [3], Д. Стеченко [5] та ін. Проте необхідно зазначити, що комплексні дослідження питань класифікації моніторингу регіонального розвитку з позицій системного підходу досі не проводилися.

Водночас потребують ґрунтовного вивчення такі аспекти, як: дослідження наукових підходів до проведення класифікації моніторингу та виявлення критеріїв класифікації моніторингу розвитку територій.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження теоретичних та методичних підходів до формування класифікації моніторингу розвитку регіону.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

Держава та регіони

- вивчити та узагальнити наукові підходи до формування класифікації моніторингу регіонального розвитку;
- проаналізувати теоретичні та методичні аспекти визначення критеріїв класифікації моніторингу регіонального розвитку.

III. Результати

На сучасному етапі розвитку вітчизняної та зарубіжної науки поняття “моніторинг” не має єдиного тлумачення, оскільки моніторинг вивчається і використовується в межах різних сфер, галузей, видів суспільної діяльності. Моніторинг може розглядатися і як спосіб дослідження реальності, і як спосіб забезпечення сфери управління своєчасною та якісною інформацією.

У найбільш загальному вигляді моніторинг визначають як постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному або запланованому результату [1, с. 62–64].

Межі застосування моніторингу за останні десятиліття надзвичайно розширилися (вперше моніторинг використовувався в екології). Сьогодні він вивчається та використовується як технічними, соціальними, політичними, економічними науками, так і різними сферами прикладної діяльності. До сфер, які виявляють інтерес до моніторингу як способу наукового дослідження належать: екологія, біологія, соціологія, педагогіка, економіка, психологія та, безумовно, управління, оскільки основною сферою практичного застосування моніторингу є інформаційне обслуговування управління різних галузей та видів діяльності.

Велика кількість систем моніторингу породжує необхідність їх упорядкування та класифікації.

Класифікація є системою супідрядних понять будь-якої галузі науки чи діяльності людини, і використовується як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями, а також для точного орієнтування в різноманітті понять та об'єктів. Класифікація має фіксувати закономірності, зв'язки між об'єктами з метою визначення місця об'єкта в системі, яке вказує на його властивості. У цьому аспекті класифікація є засобом пошуку та збереження інформації, що міститься в ній самій. Наукова класифікація має відображати систему законів, властивих відображеному в ній фрагменту дійсності, які зумовлюють зафіксовані в класифікації властивості і відносини об'єктів. Їх систематизація покликана враховувати той факт, що в природі немає чітких розмежувань, і переході від одного виду (класу) до іншого є невід'ємною властивістю дійсності. Принагідно зазначити, що класифікація, яка базується на глибоких наукових засадах дає змогу ро-

бити обґрунтовані прогнози щодо невідомих ще фактів або закономірностей [3].

З цією метою нами здійснена спроба вдосконалення класифікації існуючих систем моніторингу за визначеними критеріями. Як один з таких критеріїв ми розглядаємо сферу застосування моніторингу. Це дає змогу виділити такі його види:

- в екології і біології: моніторинг повітря, води, лісів, клімату, навколишнього середовища, токсичних речовин, випромінювання, ґрунтово-хімічний моніторинг тощо;
- в медицині: санітарно-гігієнічний, епідеміологічний тощо;
- в економіці: сільськогосподарської продукції, цін, податків, обладнання, доходів, ринку праці, ринку продуктів харчування, будівельних товарів тощо;
- в політології та соціології: засобів масової інформації, регіональних ЗМІ, виборів, соціально-політичний моніторинг регіонів, законодавства тощо;
- в промисловості: корозії металів, каталітичних процесів тощо;
- в освіті: якості знань, освітніх систем, програм тощо [4].

Другим критерієм для класифікації систем моніторингу є засоби, які використовуються для його проведення. За цим критерієм можна виділити радіолокаційний, авіаційний, космічний, дистанційний, супутниковий, інструментальний, педагогічний, психологічний, соціологічний, медичний, статистичний види моніторингу.

Третім критерієм класифікації систем моніторингу є способи збору інформації, які використовуються під час проведення моніторингу.

Відповідно до цього, наявні системи моніторингу можна поділити на чотири групи. До першої групи належать ті види моніторингу, в процесі здійснення яких можливий безпосередній опис об'єкта моніторингу, використовуючи технології структуризації результатів, побудови схеми і технології збору інформації (наприклад, моніторинг засобів масової інформації, чинного законодавства тощо). Другу групу формують види моніторингу, в процесі якого здійснюється безпосереднє фізичне вимірювання параметрів об'єкта (наприклад, моніторинг шуму, рівня моря, податків, корозії металів, комп'ютерних мереж). Третя група включає види моніторингу, в ході якого вимірювання параметрів об'єкта проводиться з використанням системи розроблених і загальноприйнятих критеріїв або індикаторів (наприклад, моніторинг повітря, доходів населення, ґрунтово-хімічний моніторинг). Четверту групу становлять ті види моніторингу, в процесі яких вимірювання проводиться опосередковано, із залученням технологій наукового

дослідження, з використанням системи критеріїв та показників (наприклад, моніторинг санітарно-гігієнічний, соціально-політичний, соціально-економічної ситуації) [3].

Система моніторингу розвитку регіону належить до групи систем спостереження складних багаторівневих об'єктів і поєднує в собі багато існуючих моніторингових систем. Слід зазначити, що для тих видів моніторингу, в процесі яких здійснюється пряме вимірювання або накопичення інформації, істотними проблемами можуть бути структурування і зберігання отриманої інформації, забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів. Для тих видів моніторингу, в процесі яких здійснюється опосередковане вимірювання, значною проблемою є забезпечення високої якості інструментарію, розробка критеріїв оцінювання, індикаторів і показників, сам процес вимірювання, статистична обробка результатів.

Крім цього, наявні системи моніторингу можна розділити на групи відповідно до їх орієнтації на конкретного користувача. У межах кожної з груп вирішуються проблеми надання і розповсюдження інформації, що одержується в процесі моніторингу, а також проблеми організації та фінансування його проведення.

Виділяють три групи, відмінні за кількістю користувачів та інтенсивністю використання результатів моніторингу відповідним користувачем. Першу групу формують види моніторингу, орієнтовані на суспільство в цілому. Метою такого моніторингу може бути, наприклад, формування громадської думки. Види моніторингу, результати яких призначені для такого роду аудиторії, нечисленні. Ознайомлення користувача з результатами моніторингу в цьому випадку здійснюється через засоби масової інформації, в тому числі й електронні.

Друга група включає види моніторингу, орієнтовані на фахівців відповідних галузей. До неї належать більшість існуючих систем моніторингу. Основними способами розповсюдження одержуваної в ході такого виду моніторингу інформації є спеціалізовані видання, у тому числі періодичні, Інтернет тощо.

Третя група включає види моніторингу, користувачами яких є конкретні органи державного управління, керівники, окремі структури. В науковій літературі недостатньо представлені види моніторингу, що формують цю групу. Засобами поширення інформації, що отримується в ході такого роду моніторингу є аналітичні звіти, рекомендації, проекти, які, як правило, не мають широкого розповсюдження [4].

Слід зазначити також, що існує два типи моніторингу, перший з яких спрямований на реалізацію завдань функціонування, а дру-

гий – завдань розвитку. Інакше кажучи, одні системи моніторингу, виконавши своє конкретне завдання, припиняють своє існування, інші можуть існувати необмежено в часі.

Моніторинг класифікують за багатьма іншими критеріями, зокрема, відповідно до підстав, які можуть бути використані для порівняння, виділяють такі види:

- динамічний: основою для експертизи є дані про динаміку розвитку того чи іншого об'єкта, явища або показника. В цьому випадку, завданням моніторингу є попередження про можливі відхилення від запланованого, а виявлення причин відхилень має вторинний характер, оскільки причини достатньо зрозумілі та прозорі;
- конкурентний: підставою для експертизи є результати ідентичного обстеження розвитку двох та більше об'єктів, явищ або показників. Вивчення двох або декількох підсистем більшої системи проводиться паралельно, за допомогою одного інструментарію одночасно, що дає підставу робити висновок про величину ефекту тієї чи іншої підсистеми. Крім цього, такий підхід дає можливість оцінити величину відхилень від запланованого та її критичність;
- порівняльний: підставою для експертизи обираються результати ідентичного обстеження однієї або двох систем вищого рівня. Він полягає в тому, що дані по системі порівнюються з результатами, отриманими для системи більш високого рівня. Такий підхід дає можливість врахувати причини виникнення відхилень;
- комплексний: використовується декілька критеріїв для проведення експертизи. У цьому випадку моніторинг перетворюється у фундаментальне багатовекторне дослідження [1, с. 62–64].

Одним із критеріїв класифікації моніторингу регіонального розвитку є цілі спостереження. Залежно від вказаного критерію розрізняють:

- інформаційний: структуризація, накопичення та розповсюдження інформації;
- базовий: виявлення нових проблем до того моменту, коли вони стануть усвідомленими на рівні управління. За об'єктом моніторингу проводиться постійне спостереження шляхом періодичного вимірювання показників (індикаторів), які досить повно його визначають.

Також виділяють тотальний (загальний) та проблемно орієнтований моніторинг регіонального розвитку. Завданнями тотального моніторингу є постійний аналіз і діагностика ситуації, яка склалась на конкретній території. При цьому предметом тотального моніторингу стає регіональна ситуація із всіма її складовими.

Метою проблемно орієнтованого моніторингу є відстеження тенденцій розвитку тієї чи іншої регіональної проблеми, яка відібрана за певними критеріями, визнана суспільно значущою й вимагає особливого втручання органів державної та місцевої влади. На відміну від тотального, предметом проблемно орієнтованого моніторингу є не діагностика загальної регіональної ситуації, а спостереження за конкретними явищами й процесами, що виникають на території [4, с. 184–186].

Тотальний моніторинг може включати в себе проблемно орієнтований як самостійний фрагмент загального спостереження.

Проаналізовані підходи до класифікації моніторингу регіонального розвитку не є вичерпаними. Це зумовлює подальше висвітлення зазначеної проблематики в майбутніх дослідженнях.

IV. Висновки

Існуючі системи та види моніторингу розвитку регіону спрямовані на формування реальної та об'єктивної оцінки різних видів безпеки регіонів: соціальної, екологічної, економічної, політичної, культурної, духовної. Доцільність проведення моніторингу розвитку регіонів України не викликає сумнів, оскільки він дає змогу визначити ключові цілі та завдання розвитку території, отримувати інформацію щодо діяльності галузей та підприємств регіону, створювати реальне уявлення про стан виконання регіональних програм, визначити перспективні напрями розвитку регіону та дієві способи їх реалізації.

Для ефективного використання існуючих видів моніторингу на регіональному рівні

необхідно розробити алгоритм процесу моніторингу регіонального управління. Тому в подальшому доцільними є дослідження теоретичних і прикладних аспектів законодавчого врегулювання питань запровадження регіонального моніторингу за діяльністю місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування.

Література

1. Артеменко В. Інструментальні засоби та моделі створення системи соціально-економічного моніторингу регіону / В. Артеменко // Становлення національної економіки України : зб. матер. Всеукр. наук. конф. ; Львівський держ. університет ім. І. Франка. – Л., 1995. – С. 62–64.
2. Гбур З.В. Роль моніторингу в організаційно-управлінському забезпеченні державної політики / З.В. Гбур // Ефективність державного управління : зб. наук. праць Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2007. – С. 279–285.
3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / [за ред. З.С. Варналія]. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
4. Региональная экономика и управление / Г.Г. Фетисов, В.П. Орешин. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 416 с.
5. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д.М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 224 с.

УДК 352

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ОЦІНКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Гулевська С.Ф.

аспірант Харківського регіонального інституту НАДУ при Президентові України

Annotation

In the article the level of trust in local government in modern Ukraine is revealed, it is shown that metrics credibility of local government is noticeably higher than the central government, the influence on the level of trust in government social and economic factors is analyzed, it is proved that no adjustment effective dialogue with the authorities the level of support from the population, especially youth, will steadily decrease.

Анотація

У статті розглянуто рівень довіри до місцевої влади в сучасній Україні, показано, що

за більшістю показників довіра до органів місцевого самоврядування є помітно вищою, ніж до центральних органів влади, проаналізовано вплив на рівень довіри до влади соціально-економічних чинників, доведено, що без налагодження ефективного діалогу рівень підтримки дій влади з боку населення, особливо молоді, буде неухильно зменшуватися.

Ключові слова

Соціологічні опитування, довіра до місцевої влади, органи місцевого самоврядування.